

Rețeaua TikTok - catalizator al opiniilor extremiste și al nerespectării regulilor electorale. Avem un proces democratic prin DSA?

Scrisoare deschisă către Comisia Europeană, în calitate de coordonator al Regulamentului UE DSA pentru platforme online foarte mari (VLOPS), și către ANCOM, în calitate de Coordonator al Serviciilor Digitale în România, conform Regulamentului UE DSA și a Legii 50/2024.

Primul tur al alegerilor prezidențiale din România și efectul marilor platforme

După primul tur al alegerilor prezidențiale din 24 noiembrie 2024 putem nota că printre factorii care au influențat în mod evident procesul electoral din România - fără a minimaliza alte cauze, cum ar fi votul anti-sistem sau decuplarea partidelor politice de cetățenii obișnuiți - se numără și modul în care au fost folosite în campania electorală rețelele sociale, în special TikTok, cea mai populară rețea socială astăzi în România. În lipsa unor măsuri care să atenueze riscurile, aceste rețele au fost folosite ca un catalizator al opiniilor extremiste. De asemenea, reglementările cu privire la campaniile electorale au fost, în mod evident, încălcate.

TikTok [susține public](#) că nu acceptă reclamă politică, dar majoritatea candidaților au folosit această rețea socială atât pentru comunicare directă, dar mai ales și pentru comunicare indirectă - prin alte conturi, uneori marcate ca publicitate electorală, alteleori nu, [conform unui Policy Brief al Expert Forum, publicat pe 23 noiembrie 2024](#)).

În special un candidat a reușit o 'performanță' incredibilă în ultimele săptămâni de campanie: să își crească audiența pe TikTok într-un ritm ce pare artificial, în special prin 2 modalități: "(i) o rețea coordonată de conturi de promovare directă, plus (ii) un grup de influenceri care promovează indirect politicianul, fără a marca în vreun fel publicitatea plătită", [conform unui Policy Brief al Expert Forum, publicat pe 23 noiembrie 2024](#). Toate acestea cu zero costuri, conform propriilor declarații (detalii în raportul ["Finanțarea campaniei electorale pentru alegerile prezidențiale II"](#), [publicat de Expert Forum pe 25 noiembrie 2024](#)).

Practic, platforma TikTok, care a fost principala rețea socială folosită de români, operează un algoritm opac ce poate duce la propagarea unor conținuturi extremiste. Prin nerespectarea propriilor reguli și prin permiterea oricărui tip de conținut electoral promovat de diverse conturi dedicate, false și coordonate în mod intenționat, dar și prin nemarcarea publicității electorale, platforma TikTok a fost unul din factorii care au influențat rezultatul electoral în primul tur al alegerilor prezidențiale, prin promovarea candidatului care a speculat cel mai mult potențialul algoritmilor de amplificare și prioritizare a conținutului cu grad mare de angajament. Un astfel de angajament poate apărea organic, uneori cu conturi sau utilizatori plătiți sau poate fi orchestrat cu ajutorul unor conturi false. [Lipsa oricărei transparențe din partea TikTok alimentează](#) ipoteze cum

ar fi existența unor campanii de dezinformare hibride ale Rusiei în zonă dar și al posibilului impact pe platformă al unor alte interese geopolitice.

Campaniile electorale pentru alegerile prezidențiale și parlamentare sunt încă în desfășurare până pe 8 decembrie 2024, deci nerespectarea acestor reguli continuă să aibă impact asupra acestui proces democratic.

De fapt, se știe deja că algoritmi de recomandare a conținutului prioritizează mesaje polarizante, după cum arată [studii ale propriilor platforme](#) realizate inclusiv de companii precum Meta.

Organizația Irish Council of Civil Liberties [cere](#) încă din 2023 Comisiei Europene să-i urmeze exemplul și să ceară platformelor care găzduiesc și conținut video să dezactiveze sistemele de recomandare bazate pe profile ale utilizatorilor.

Mai mult, platforme online naționale au fost folosite pentru a găsi (micro)influenceri pe TikTok și a promova mesaje electorale, fără a le cere acestora să respecte legislația privitoare la campania electorală și să marcheze public mesajul ca fiind plătit (detalii în articolele publicate de ziarele [Gândul din 12 noiembrie](#) și [Adevărul din 13 noiembrie](#)). Posibil ca și alte platforme online - din România sau alte state - să fi fost folosite în același mod, pentru identificarea și plata influencerilor.

DSA și riscurile sistemice la adresa proceselor electorale

Odată cu intrarea în vigoare Regulamentului privind Serviciile Digitale (DSA), marile rețele sociale (desemnate ca VLOPS) au obligația legală să fie mai responsabile cu privire la rolul lor de intermediar în numeroase activități online și, în special, în contextul proceselor electorale. Dar, fără implicarea fermă a autorităților europene și naționale, nu ne putem aștepta la un progres real în acest sens.

În contextul [Orientărilor Comisiei Europene către VLOPS cu privire la atenuarea riscurilor sistemice la adresa proceselor electorale în temeiul DSA](#), publicate în 26 aprilie 2024, aceste platforme știau și ar fi trebuit să fie pregătite cu aceste măsuri, a căror importanță a fost reiterată de [Comitetul European pentru Servicii Digitale în Raportul postelectoral privind alegerile europene din iunie 2024](#).

Mai mult, recent, TikTok a fost sesizat de către Comisia Europeană cu [o solicitare de informații](#) cu privire la măsurile pe care le-a adoptat pentru a evita manipularea serviciului său de către actori răuvoitori și pentru a atenua riscurile legate de alegeri, pluralismul mass-mediei și discursul civic, care pot fi amplificate de anumite sisteme de recomandare. Aceasta solicitare se adaugă la procedura oficială începută de Comisie [încă din februarie 2024](#) pentru a analiza dacă TikTok a

încălcat sau nu Regulamentul DSA legat de accesul liber la date pentru cercetare și lipsa de transparență privind publicitatea de pe platforma lor.

De facto, în contextul alegerilor din România, TikTok nu a implementat aproape niciuna din măsurile specifice identificate în cap. 3.2.1. al Orientărilor Comisiei Europene, deși aceste linii directoare au fost publicate pentru ca platformele să joace un rol mai activ în a preveni utilizarea frauduloasă și de influențare a proceselor electorale democratice. Lipsa de transparență, contact public și responsabilitate a TikTok față de rolul său major în ecosistemul informațional digital din România este de neacceptat în contextul electoral prezentat mai sus și în contextul DSA.

Momentan, ne lipsesc suficiente informații pentru a evalua dacă alte platforme online relevante în România (Facebook, Instagram, Telegram, YouTube) au făcut sau nu eforturi reale pentru a facilita un proces electoral corect, și care a fost rezultatul acestor eforturi.

Din ceea ce se cunoaște public, nici Comisia Europeană, nici instituțiile naționale competente, împreună sau separat, nu au reușit nici măcar să discute cu VLOPS despre aceste riscuri sistemice pentru alegerile din România. Sau, dacă au făcut-o, informația nu a fost comunicată public. De asemenea, a lipsit orice informație cu privire la platformele online locale care au intermediat astfel de mesaje.

De fapt, autoritățile române implicate în procesul electoral pare că s-au axat doar pe aplicarea la sânge a regulilor privind publicitatea în mediul fizic, în radio și TV, dar au ignorat cu desăvârșire campaniile concertate și care nu respectau regulile din mediul online. În schimb, cu o zi înainte de alegeri (în ziua în care este interzisă campania electorală), poliția a descins la ușa unor utilizatori obișnuiți de rețele sociale care au postat opinii personale electorale, [a căror identificare era trivială \(detalii în articolele de la Europa Liberă\)](#).

Folosirea rezolvării problemelor ca instrument politic, cu driblarea DSA

În același timp, tot în această campanie electorală, a părut clar că autoritățile naționale sunt depășite de problema reglementării marilor rețele sociale și nu înțeleg nici rolul autorităților competente, nici atribuțiile specifice și pârghiile pe care acestea ar fi trebuit să le dezvolte pentru a avea o reglementare eficientă. Mai mult, unele autorități par să-și aroge, fără vreo bază legală, diverse atribuții în reglementarea conținutului online.

De exemplu, mai mulți candidați prezidențiali au luat atitudine împotriva unor “ferme de troli” care le-ar fi atacat conținutul postat pe diverse rețele sociale și au cerut unei pleiade largi de instituții - Directoratul Național de Securitate Cibernetică, Serviciul Român de Informații, Ministerul Digitalizării, Guvernul României, Autoritatea Electorală Permanentă, Consiliul Suprem de Apărare

a Țării, Consiliul Național al Audiovizualului, Autoritatea Națională pentru Administrare și Reglementare în Comunicații - "să verifice situația". În schimb, nimeni nu a invocat Regulamentul DSA și răspunderea intermediarilor online în calitate de mari platforme (VLOPS).

Mai mult, Ministrul Digitalizării (el însuși în campanie electorală) [a declarat că a primit un raport de la Meta și că au fost identificate zeci de conturi](#) care reprezintă mai multe rețele organizate care încearcă "să obțină conținut ilegal pentru a promova un anumit candidat". De asemenea, a declarat că toate au fost blocate de Meta și TikTok (asta deși Ministerul nu avea nicio atribuție legală în a face o asemenea investigație sau a cere blocarea unui cont). În același timp, el și-a exonerat propriul partid de o astfel de răspundere. O investigație jurnalistică publicată câteva zile mai târziu [a demonstrat că propriul partid folosea exact aceleași sistem al conturilor false de Facebook.](#)

Tot același minister, alături de Autoritatea Electorală Permanentă, pare a deveni competent și este nominalizat de Biroul Electoral Central (conform unei [decizii care este publică doar pe siteul Ministerului Afacerilor Externe](#)) în a cere TikTok scoaterea unor anume conținuturi audio care sunt declarate ilegale prin folosirea de cuvinte triviale la adresa unui partid. Nici aici Regulamentul DSA nu este menționat.

Toate aceste reacții publice și măsuri de limitare a unor drepturi fundamentale, în lipsa unui cadru legal clar și precis și în lipsa oricăror măsuri de transparență minime necesare, duc la creșterea neîncrederii într-un stat de drept, bazat pe domnia legii.

În acest context, organizațiile semnatare fac un apel public către Comisia Europeană și ANCOM, principalele instituții responsabile la nivelul UE și respectiv la nivelul României de implementarea Regulamentului DSA, pentru o reacție rapidă care să ducă la atenuarea riscurilor legate de procesul electoral. Solicităm Comisiei Europene și ANCOM să demareze investigații, conform atribuțiilor legale, referitoare la modul în care marile platforme online (VLOPS) au respectat regulile din DSA în cadrul procesului electoral din România. Astfel:

- **Având în vedere că România este în plin proces electoral până pe 8 decembrie 2024,** considerăm că **este necesară o reacție rapidă din partea Comisiei Europene în calitate de coordonator DSA în relația cu VLOPS pentru avertizarea acestora** cu privire la modul în care este respectat Regulamentul DSA, inclusiv Orientările Comisiei mai sus menționate, în procesul electoral din România, având în vedere informațiile preliminare primite. În special, Comisia ar trebui să încurajeze **TikTok să își aplice corect și în mod imparțial propriile reguli de utilizare** ale platformei și să identifice procesele coordonate de creare de conturi false cu unicul scop de a promova un candidat politic.

- **Demararea unei investigații din partea Comisiei la toate VLOPS cu privire la măsurile concrete de mitigare a riscurilor legate de procesele electorale din România ([și CNA a mers cam în aceeași direcție, conform unui comunicat transmis tot azi](#)).** Dincolo de aspectele complexe ale unei astfel de investigații sunt și aspecte minimale care ar trebui să fie publicate imediat de VLOPS - de ex. numărul de persoane vorbitoare de limba română care au fost angajate suplimentar în perioada de campanie electorală pentru a analiza raportările primite.
- **Documentarea și analiza din partea ANCOM cu privire la modul în care anumiți VLOPS au afectat grav destinatarii serviciilor lor din România** și transmiterea către Comisia Europeană, prin sistemul de schimb de informații menționat la articolul 85, o solicitare de analizare a chestiunii în conformitate cu articolul 65 alin. 2 al Regulamentului DSA.
- **Investigarea de către ANCOM a intermediarilor online din România care au găzduit** astfel de anunțuri de mesaje de publicitate electorală ilegale, inclusiv cu privire la acțiunile pe care acești intermediari le-au făcut după ce au fost informați (direct sau indirect, prin mass-media) de acestea. În cazul identificării unor intermediari online din alte state membre UE, colaborarea cu instituțiile relevante din țările respective.
- **Acces la date din partea TikTok și Meta** (Facebook și Instagram), conform articolului 40, alin. 1, la care să aibă acces și cercetători din mediul universitar sau independenți sau din partea ONG-urilor, pentru analizare independentă, conform articolului 40 alin. 4.
- În acest context reluăm și opinii mai vechi cu privire la **nevoia reală de implementare corectă DSA în România**, în special prin:
 - Crearea unor mecanisme transparente hibride de informare, discutare și aplicare a DSA care să implice sectorul privat, academic și organizațiile neguvernamentale, în special în ceea ce privește relația cu VLOPS.
 - **Transparentizarea și clarificarea rolului și domeniului de activitate al autorităților competente, dar și corectarea măsurilor care ies din domeniul lor de competență.**
 - Un rol activ al ANCOM de identificare a intermediarilor relevanți în funcție de riscuri, în loc de un proces de notificare obligatorie al actorilor din România.

ApTI - Asociația pentru Tehnologie și Internet

Expert Forum

ActiveWatch

Expert Forum

ActiveWatch

Centrul pentru Inovare Publică

CeRe : Centrul de Resurse pentru participare publică

Centrul FILIA

Asociația CIVICA

FDSC - Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile

Centrul pentru Jurnalism Independent
Asociația MozaiQ LGBT
Centrul de Resurse Juridice
Funky Citizens
Asociația Parcul Natural Văcărești
Asociația pentru Dezvoltarea Internetului
Asociația GRADO
Asociația Transcena